

Thematische focus

De democratische loting: waarom en hoe te organiseren?

1. Definities	2
2. Uitvoering	2
2.1. Voorbereiding	2
2.2. Verloop	5
3. Veelgestelde vragen	8
3.1. Waarom is loting belangrijk?	8
3.2. Garandeert loting vertegenwoordiging?	8
3.3. Hoe kunnen we de best mogelijke diversiteit garanderen?	9
3.4. Welke praktijken moeten vermeden worden bij het opstellen van lijsten?	10
3.5. Welke praktijken moeten vermeden worden bij het opstellen van lijsten	10
4. Ervaringen	12
4.1. De Burgervergadering van Parijs	12
4.2. De Burgerconventie over het levenseinde	12
4.3. De Burgeragora voor een rechtvaardige transitie	13
4.4. Vergadering van de Inwoners van Oudergem	13
4.5. De Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers	13
4.6. De Burgerraad voor het klimaat	14
5. Om meer te weten	15
5.1. Gidsen en tutorials	15
5.2. Wetenschappelijke artikelen over het hedendaagse gebruik van loting in de politiek	15

1. Definities

Een loting bestaat uit een **willekeurige selectie van mensen uit** een bevolking (een groep inwoners of burgers).

De democratische loting is gebaseerd op een **gelijkheidsbeginsel**: elk lid van een bevolking heeft dezelfde kans om een uitnodiging te ontvangen om deel te nemen, op dezelfde manier als ieder ander.

In een participatief systeem is deze procedure gericht op een **eerlijke vertegenwoordiging** van de verschillende sociaaleconomische achtergronden **van de bevolking**. Om een goede sociale diversiteit te garanderen, is het gebruikelijk om **criteria** te gebruiken zoals gender, leeftijd, opleidingsniveau of woonplaats.

2. Uitvoering

De democratische loting is meestal een selectieproces in twee fasen. Er zijn een aantal voorbereidende stappen nodig voor de organisatie.

2.1. Voorbereiding

De organisatie van een democratische loting vraagt drie voorbereidende stappen: de doelpopulatie bepalen, de best mogelijke lijst gebruiken en de regels met betrekking tot persoonsgegevens controleren.

2.1.1. De doelpopulatie bepalen

Eerst en vooral moet de **doel- of referentiepopulatie** worden bepaald, de bevolking waaruit de willekeurige selectie zal plaatsvinden. Logischerwijs houden de meeste procedures voor de bepaling van die referentiepopulatie rekening met de gemeenschap die de gevolgen zal dragen van de beslissing.

- **Socio-demografische criteria**

Om een groep te kunnen werven die representatief is voor de bevolking, heb je informatie en criteria nodig over haar **sociale en demografische samenstelling**, op het vlak van gender, leeftijd, herkomst, taal, sociaaleconomische status en woonplaats.

Tools in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Om een doelpopulatie in het Brussels Gewest te definiëren, zijn de kerncijfers per gemeente en de Wijkmonitoring van het **Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)** nuttige referenties.

Je kan ook contact opnemen met BISA voor specifiekere informatie, via de website of telefonisch op +32 (0)2 435 42 30.

- **Mentaliteitscriteria**

Afhankelijk van de context en de doelstellingen van het proces kan het ook gepast zijn om **zogenaamde mentaliteitscriteria** te gebruiken, zoals (meestal) een standpunt (tegen, voor, onverschillig) met betrekking tot het onderwerp dat in het proces behandeld wordt.

Die toevoeging kan extra relevant of zelfs onmisbaar zijn in een proces dat een bijzonder controversieel onderwerp behandelt (zoals abortus of kernenergie), waarbij om legitimiteit te verkrijgen benadrukt moet worden dat alle perspectieven aanwezig zijn. Dat is echter niet altijd nodig, aangezien de diversiteit aan sociale situaties vaker wel dan niet zal leiden tot een diversiteit aan levenslopen en meningen binnen de groep.

2.1.2. De best mogelijke lijst gebruiken

Een loting impliceert toegang tot een **lijst** waaruit getrokken kan worden. De **doelpopulatie, in al haar componenten**, moet effectief in die lijst zijn opgenomen. Tenzij je toegang hebt tot een uitputtend register van een populatie, houdt het proces meestal in dat je verschillende bronnen moet raadplegen.

Op gemeentelijk niveau kan het **bevolkingsregister** de meest uitgebreide referentie zijn. Daarbuiten, bijvoorbeeld op gewestelijk of landelijk niveau, kan toegang tot het **Rijksregister** worden overwogen. In België zijn de bevolkingsregisters relatief uitgebreid en niet beperkt tot de eigen onderdanen, maar omvatten ze ook mensen van vreemde nationaliteit die toegelaten of gemachtigd zijn om langer dan drie maanden in het land te verblijven.

- **Wees je bewust van de vooringenomenheid van elke lijst**

Een loting impliceert toegang tot een lijst waaruit getrokken kan worden. Het is dus belangrijk dat de doelpopulatie, in al haar componenten, effectief in die lijst is opgenomen. Tenzij je toegang hebt tot een uitputtend register van een groep of populatie, houdt dat meestal in dat je verschillende bronnen moet raadplegen.

Het is dus belangrijk om te onthouden dat geen enkele lijst perfect is. Een lijst is per definitie een **selectieve categorisatie** die slechts een deel van een populatie op een bepaald moment omvat.

Rekening houdend met de beperkingen van een lijst, **kunnen andere lijsten gemobiliseerd worden**. Er kan ook gerichte actie worden ondernomen **via een andere loting of een andere wervingsmethode** (zie de focusbladen "Wat zijn de belangrijkste manieren om deelnemers aan te trekken?" en "[Inclusie van kansengroepen](#)"). Het gebruik van een kiezerslijst zou bijvoorbeeld moeten leiden tot vragen over de deelname van mensen die niet geregistreerd staan, die niet de nationaliteit van het land of de Europese Unie hebben, of die niet meerderjarig zijn.

Tools in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tot nu toe werd in de gemeenten van het Brussels Gewest het **bevolkingsregister van de gemeenten** gebruikt als basis voor de loting. Bevolkingsregisters in België zijn relatief uitgebreid en zijn niet beperkt tot staatsburgers. De beperking van die procedure is dat ze per gemeente moet worden opgesteld.

Voor processen op gewestelijk niveau, zoals de Burgerraad voor het klimaat, werd besloten om **een vrij toegankelijke lijst van alle adressen in het Brussels Gewest** te gebruiken als basis voor de loting. Het nadeel van die lijst is dat het de adressen van hele gebouwen verzamelt in plaats van individuele huishoudens.

Je kunt ook het **Rijksregister gebruiken**. De toegang tot het rijksregister brengt echter de naleving van een strikte regelgevingsprocedure met onvoorspelbare termijnen en een toereikende wettelijke grondslag (zie het specifieke deel aan het einde van de FAQ "Hoe en of het rijksregister gebruiken?") met zich mee. Voor de Kamer werd bijvoorbeeld op **2 maart 2023 een wet aangenomen (gewijzigd in juli 2023)** om een wettelijk kader te bieden voor de mogelijkheid van loting voor gemengde commissies en burgerpanels die op initiatief van de Kamer van volksvertegenwoordigers worden georganiseerd.

2.1.3. De regels met betrekking tot persoonsgegevens controleren

Voor de organisatie van een loting is het belangrijk om de geldende regelgeving met betrekking tot persoonsgegevens na te gaan.

Onder de **algemene verordening gegevensbescherming (AVG)**, en in het bijzonder artikel 6.1 met betrekking tot de rechtmatigheid van de gegevensverwerking, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan, zoals:

- a) de betrokkene heeft toestemming gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer specifieke doeleinden;
- b) de verwerking is noodzakelijk voor de vervulling van een taak van algemeen belang of van een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is opgedragen;
- c) de verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde [zonder afbreuk te doen aan de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van de betrokkene].

- **Gevolgen voor de uitvoering van een loting**

Voor de oprichting van burgervergaderingen betekenen die bepalingen dat de brief die naar de gelote personen wordt gestuurd, **het strikte kader vastlegt** voor het gebruik van hun gegevens en het vertrouwelijke karakter ervan, voor eenmalig intern gebruik door de gemeente, en alleen op basis van hun toestemming.

Bovendien kunnen die personen de verwerkingsverantwoordelijke op elk moment vragen om de selectie en het gebruik van hun gegevens te **stoppen**.

Tot slot mogen de gegevens niet langer worden bewaard dan nodig is voor de aangekondigde bewerking. Met andere woorden, ze moeten daarna worden **vernietigd**.

2.2. Verloop

Een democratische loting kan op verschillende manieren worden georganiseerd. De methode die het meest gebruikt wordt door voorstanders van deliberatieve democratie is de '**selectieprocedure in twee fasen**'¹: de samenstelling van een groep potentiële deelnemers en de samenstelling van het uiteindelijke panel.

Die methode maakt het mogelijk om een **gediversifieerde groep** samen te stellen door de statistische en sociologische beperkingen van een zuiver willekeurige trekking te compenseren. Ze is geschikt voor burgerparticipatie-initiatieven en verschilt van het systeem dat al wordt gebruikt om de jury's voor het hof van assisen of bijzitters voor stembureaus aan te wijzen.

Willekeurige selectie > Uitnodigingen versturen > Potentiële deelnemers registreren
> Gestratificeerde steekproef > Burgervergadering

(Illustratie : O. Torres Esperòn voor FIDE, 2022)

2.2.1. Een groep potentiële deelnemers samenstellen

In eerste instantie wordt een **uitnodiging** voor deelname verstuurd naar een willekeurige steekproef, om een eerste **groep van potentiële deelnemers** samen te stellen. Idealiter wordt de steekproef getrokken uit **de volledige doelpopulatie**, of in ieder geval uit een grote groep die daar zo dicht mogelijk bij in de buurt komt.

De uitnodiging op naam wordt verstuurd naar alle willekeurig gekozen mensen uit de doelpopulatie (land, gewest, stad, wijk, organisatie enz.), meestal per post. Ze legt duidelijk het voorgestelde proces vast, legt uit waarom hun mening telt en wat het participatiemandaat zou zijn.

¹ De elementen die volgen zijn overgenomen uit de (Engelstalige) onderzoeksnota [I. Alonso Toucido, Y. Dejaeghere, 2022, "Organising a democratic lottery", FIDE Policy Research.](#)

Personen die willen deelnemen worden uitgenodigd om een **registratieformulier** in te vullen, op een website of per post, of om te bellen naar een opgegeven telefoonnummer.

Het registratieformulier bevat **sociodemografische vragen** (gender, leeftijdsgroep, opleidingsniveau, beroep, woonplaats enz.). Het zijn de antwoorden op die vragen die het mogelijk maken om een diverse groep deelnemers samen te stellen.

- Respons- of acceptatiepercentage**

Verwacht wordt dat slechts een klein aantal van die genodigden spontaan positief zal reageren: er zijn **responspercentages gemeten van 3% tot 10%**.

Die responspercentages variëren afhankelijk van **verschillende factoren**: het betrokken overheidsniveau, de omvang van de betrokken bevolking, het belang van het onderwerp, de inzet die van de deelnemers wordt gevraagd en andere contextuele factoren. Ze variëren ook volgens andere aspecten, zoals het type uitnodiging (per post, telefonisch, online), de bewoording, de persoon die de uitnodiging verstuurt (bijvoorbeeld als de uitnodiging afkomstig is van een gezaghebbend persoon, zoals een burgemeester of minister) en andere ontwerpelementen.

Hoe groter de totale populatie en hoe lager het verwachte responspercentage, hoe hoger het aantal eerste uitnodigingen moet zijn². De ervaring leert bijvoorbeeld dat voor een diverse vergadering van 40 deelnemers een groep van 400 potentiële deelnemers nodig is om aan alle criteria van de tweede fase te voldoen. Met een geschatte respons van 5% moeten er ongeveer 8.000 uitnodigingen verstuurd worden om die groep van 400 potentiële deelnemers te werven (13.300 voor 3%; 4.000 voor 10%).

De illustratie hieronder toont enkele voorbeelden. (Source : FIDE, 2022, p.15, [online](#))

 CASE-STUDY	 TOTAL POPULATION	 ASSEMBLY SIZE	 NUMBER OF INVITATIONS SENT
<u>Citizen Assembly of Scotland</u>	5.45 M	120	20.000
<u>Citizen Assembly in Poznan</u>	540.365	80	19.962
<u>Citizen assembly in Ireland on biodiversity loss</u>	4.995 M	100	20.000
<u>Ostbelgien permanent Citizen Assembly</u>	80.000	Citizens' council: 24 Citizens' assembly: 25-50	1.000

² Zie [online](#): in het Engels, OECD, hoofdwoord "response rate"

Zodra die **pool van potentiële deelnemers** willekeurig is samengesteld, is het tijd om de mensen te selecteren die daadwerkelijk worden uitgenodigd om deel te nemen aan de burgervergadering.

2.2.2. Samenstelling van het uiteindelijke panel

In de tweede fase spelen de vooraf vastgelegde socio-demografische stratificatiecriteria (gender, leeftijd, opleidingsniveau, beroep, woonplaats enz.) een belangrijke rol in de selectieprocedure. Het doel is om een **zo divers mogelijke steekproef van deelnemers te verkrijgen die de doelpopulatie weerspiegelt**.

De gebruikelijke procedure is om door loting een eerste groep mensen te selecteren waarvan de samenstelling voldoet aan de **quota voor elk criterium**.

Het is ook gebruikelijk om prioriteiten toe te passen op die criteria. We willen bijvoorbeeld absoluut een groep samenstellen die gelijk is qua gender en divers qua geografische spreiding.

- **Samenstelling van een groep plaatsvervangende leden**

Het is ook een goed idee om een **groep plaatsvervangende leden** samen te stellen (van ongeveer +10%) die aan dezelfde criteria voldoet, voor het geval er vervangers nodig zijn. Hoewel het niet aan te raden is om deelnemers te vervangen als het proces van beraadslaging eenmaal begonnen is, is het wel mogelijk om een lege plek op te vullen voordat het werk van de burgervergadering begonnen is; vandaar het belang van die reserve.

- **Uitvoering met software**

Het samenstellen van een groep die voldoet aan alle socio-demografische criteria is een zware technische taak. Daarom wordt een gestratificeerde trekking meestal uitgevoerd met behulp van software. Daar bestaan verschillende mogelijkheden voor, waarvan sommige gratis zijn, zoals de tools van **Panelot** of **newDemocracy**. Het algoritme van de software zorgt ervoor dat quota's worden gerespecteerd en dat alle individuen een zo gelijk mogelijke kans hebben om geselecteerd te worden.

- **Transparentie**

Hoewel de procedure kan variëren, is het –altijd– belangrijk om die te **documenteren** en de verschillende fasen **openbaar te maken** op de webpagina van de organiserende instantie of op de pagina die aan de procedure is gewijd.

Zodra de definitieve groep is geselecteerd, moeten de deelnemers worden geïnformeerd over de volgende stappen in het proces³.

³ Zie over dit onderwerp de praktische fiche over de methodologische familie "[Mini-publics en burgervergaderingen](#)"

3. Veelgestelde vragen

3.1. Waarom is loting belangrijk?

Loting is belangrijk voor processen van deliberatieve democratie, die het best uitgevoerd worden met een beperkt aantal mensen.

De geworven groep moet zo representatief mogelijk zijn voor de doelpopulatie. Bij gebrek aan willekeurige selectie zijn het echter doorgaans de sociaaleconomisch bevoorrechten die spontaan deelnemen. Een gestratificeerde loting in twee fasen is een van de beste manieren om een diversiteit aan sociale profielen en meningen te garanderen. Het geeft alle potentiële deelnemers een gelijke kans om geselecteerd te worden, wat zorgt voor een betere vertegenwoordiging van de doelpopulatie. Het willekeurige effect kan worden bereikt door een zelfgemaakte blinde trekking of door software te gebruiken die willekeurige selectie emuleert.

Bovendien is het belangrijk dat bij de loting een volledig transparante en gerechtvaardigde methode wordt gevolgd. Dat zorgt ervoor dat het grote publiek vertrouwen heeft in de keuze van de mensen en de geworven groep als onpartijdig beschouwt. Sommige benaderingen stellen voor om het moment van de loting openbaar te maken (persoonlijk of online), om er een democratisch moment van te maken. Het is ook mogelijk om een gerechtsdeurwaarder te gebruiken, naar het historische model van de loterij. Meer in het algemeen is het de organisatie of afdeling die verantwoordelijk is voor het werven van het panel die de integriteit van de trekking moet garanderen.

3.2. Garandeert loting vertegenwoordiging?

Nee, loting alleen is geen garantie voor de statistische vertegenwoordiging van een bevolking. Toch blijft het de beste methode om een diverse groep samen te stellen, d.w.z. een groep waarin mensen zitten die niet zouden hebben deelgenomen als ze niet willekeurig waren getrokken. Door loting kunnen we bevolkingscategorieën vertegenwoordigen die niet zouden deelnemen aan een eenvoudige oproep voor vrijwilligers.

Met een loting uit een kleine groep (tussen 10 en 100) binnen een grote populatie (stad, gewest of land), is de grootte van de groep te klein om statistisch representatief te zijn. Bij een opiniepeiling in een regio met 1.244.015 inwoners, zouden er bijvoorbeeld tussen de 350 en 700 mensen geïnterviewd moeten worden, volledig willekeurig gekozen uit die inwoners, om te kunnen spreken van een 'representatieve steekproef'⁴.

Zelfs bij loting is het heel goed mogelijk dat leden van dezelfde bevolkingscategorie oververtegenwoordigd zijn. Dat is zelfs heel waarschijnlijk door het ongelijke vermogen en de ongelijke bereidheid van de bevolking om mee te doen. Loting heft sociale ongelijkheden op het gebied van participatie niet op. Er is vastgesteld dat mensen met meer voorspoed, vaardigheden en erkenning van hun capaciteiten eerder geneigd zijn om een uitnodiging te accepteren als ze worden uitgeloot.

⁴ De website SurveyMonkey biedt een [hulpmiddel voor het berekenen van de steekproefgrootte](#).

Als er dus geen verplichting is om op de uitnodiging in te gaan (zoals bijvoorbeeld het geval is voor jury's voor het hof van assisen), is het waarschijnlijk dat een eenvoudige loting slechts een minimale hoeveelheid extra diversiteit oplevert in vergelijking met een oproep voor vrijwilligers.

3.3. Hoe kunnen we de best mogelijke diversiteit garanderen?

Dat wordt vaak gedaan met een gestratificeerde steekproefmethode die strata definieert, subgroepen binnen de groep.

Concreet bepalen we de socio-demografische criteria en hun verdeling. Het uiteindelijke panel moet bijvoorbeeld evenveel mannen als vrouwen bevatten, of mensen die in alle gemeenten in het gewest wonen (of alle wijken in de stad), of de leeftijdsgroepen, opleidingsniveaus, inkomens of beroepen moeten de bevolking van de stad, het gewest of het land als geheel weerspiegelen.

Hoe meer criteria er vervuld moeten worden, hoe groter de grootte van een representatieve steekproef. Als bepaalde kenmerken of combinaties van kenmerken (bijvoorbeeld 'een jonge werkende vrouw met een lange opleiding', 'een gepensioneerde oudere man met een korte opleiding', enz.) maar bij een kleine minderheid van de populatie voorkomen, zal de steekproef zoveel groter moeten zijn om een kans te hebben om ze op te nemen via loting.

Over het algemeen is het daarom gemakkelijker om te spreken over 'diversiteit' dan over 'representativiteit' van de groep deelnemers, om verwarring met het begrip representatieve steekproef als statistisch concept te voorkomen.

De startlijst, waaruit geloot wordt, is overigens ook een belangrijk aspect van de selectieprocedure. Zelfs voordat we de kwestie van vrije toegang bekijken, is het belangrijk om in gedachten te houden dat elke lijst per definitie ook mensen uitsluit. Een lijst is nooit exhaustief; ze wordt opgesteld volgens criteria waarvan we ons bewust moeten zijn. Klassiek denken we hier bijvoorbeeld aan de federale kieslijsten die geen niet-Belgen, niet-bewoners en niet-meerderjarigen bevatten. Een lijst is ook noodzakelijkerwijs gedateerd en mogelijk niet up-to-date met de huidige situatie. Tot slot, hoe vollediger een lijst beweert te zijn, hoe minder informatie ze zal bevatten over elk individu op de lijst, wat het gebruik van verfijnde selectiecriteria beperkt.

Zoals de zaken er nu voorstaan, moeten we twee mogelijke uitkomsten overwegen: een betere lijst samenstellen of extra gerichte werving uitvoeren om ervoor te zorgen dat we een pluralistische en diverse groep hebben, wat een voorwaarde is voor democratische beraadslaging.

3.4. Welke praktijken moeten vermeden worden bij het opstellen van lijsten?

De praktijk om uitsluitend te vertrouwen op lijsten die zijn opgesteld na een oproep tot kandidaatstelling moet absoluut worden vermeden. In dat geval vertoont de loting dezelfde vooringenomenheid als zelfwerving en dient het enkel om een beperkt aantal plaatsen te verdelen onder een groep vrijwilligers.

Een andere weinig bevredigende praktijk is het gebruik van panels die al zijn opgezet door opiniepeilingsbedrijven. Zelfs als die panels aan de diversiteitscriteria voldoen, maken ze geen transparant gebruik mogelijk en verbreken ze de belofte van de loting van gelijkheid voor iedereen.

Tot slot is het om dezelfde redenen ook niet ideaal om lijsten te hergebruiken die al werden samengesteld tijdens eerdere enquêtes of burgerparticipatie-initiatieven. Dat gebruik impliceert opnieuw een hoge mate van selectiviteit en een oververtegenwoordiging van bepaalde bevolkingscategorieën, zoals managers, technici en verwante beroepen en gepensioneerden.

Het is daarom essentieel om de lijst in vraag te stellen om ervoor te zorgen dat het gebruik ervan de geest van de loting respecteert: open, egalitair en hernieuwbaar.

3.5. Welke praktijken moeten vermeden worden bij het opstellen van lijsten

In België hebben we "bevolkingsregisters", waarin niet alleen de eigen onderdanen worden ingeschreven, maar ook vreemdelingen die toegelaten of gemachtigd zijn om voor een periode van meer dan drie maanden in het Rijk te verblijven, en zij die gemachtigd zijn om zich er te vestigen. Het bijhouden van die registers valt onder de bevoegdheid van de gemeentes. **Gemeentebesturen** die een loting willen organiseren, kunnen hun **bevolkingsregister** rechtstreeks gebruiken, zonder dat ze toegang hoeven te hebben tot het rijksregister.

Die gemeentes moeten echter nog een **toereikend rechtskader opstellen** om die persoonsgegevens te goeder trouw te gebruiken. Het gebruik moet worden gerechtvaardigd en gevalideerd door een legitieme instantie, bijvoorbeeld door een beslissing van de gemeenteraad of het college van burgemeester en schepenen. Er moet ook een vertegenwoordiger of functionaris worden aangewezen die de juridische verantwoordelijkheid op zich neemt voor het juiste gebruik van de gegevens.

Op **gewestelijk of federaal niveau** kan het aangewezen zijn om het **rijksregister** te gebruiken: een gecentraliseerd systeem met als belangrijkste bron de bevolkingsregisters. De belangrijkste verschillen tussen de bevolkingsregisters en het rijksregister liggen in de toepasselijke wetgeving, het toepassingsgebied en de toegankelijkheid van de gegevens. Daarnaast bevat het rijksregister veertien elementen van wettelijke informatie, terwijl de bevolkingsregisters er meer bevatten; daaronder vinden we onder andere: naam en voornamen; geboorteplaats en -datum; geslacht; nationaliteit; hoofdverblijfplaats; (indien van toepassing) plaats en datum van overlijden; beroep; burgerlijke staat; gezinssamenstelling.

Alleen openbare instellingen kunnen toegang aanvragen, bij de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, onder de voorwaarden die [hier](#) worden beschreven.

De procedure bestaat uit twee fasen. Ten eerste een toegangsmachtiging, die tien jaar geldig is op basis van een koninklijk besluit. Vervolgens een aanvraag voor technische toegang, met een specifieke bestelbon, die de betaling impliceert van een dienst volgens deze prijslijst: [Tarieven - Rijksregister - Algemene Directie Identiteit en Burgerzaken \(fgov.be\)](#). Je kunt een schatting vragen aan de medewerkers van de FOD BZ. Het lijkt erop dat die vergoeding voor een loting voor een burgervergadering rond de € 2.000 tot €3.000 ligt [[referentie vereist](#)].

Op basis van de ervaring van de dienst Beleid & Ondersteuning (BOSA) van de Federale Overheidsdienst duurt het tussen zes en negen maanden voor een toegangsmachtiging voor tien jaar, en minstens zes weken voor elke tariefaanvraag. Zelfs na die toegangsmachtiging moet elk verzoek gemotiveerd en proportioneel zijn, een adequate wettelijke grondslag hebben, in overeenstemming zijn met de bevoegdheden van de instelling en bekrachtigd zijn door een wetgevingshandeling van een gekozen orgaan: d.w.z. een stemming van een politieke vergadering. Met andere woorden, een reglementaire inschrijving of een bestuurshandeling kunnen onvoldoende wettelijke grondslag zijn.

Alle verleende machtigingen online geïndexeerd en kunnen ze worden geraadpleegd. [Hier](#) vinden we bijvoorbeeld een machtigingsverzoek dat in 2022 werd ingediend door het Waals Parlement, als onderdeel van het proces van burgerparticipatie aan de beraadslagingscommissies met volksvertegenwoordigers en gelote burgers voor het Waals parlement. Hierin worden het soort verzoek, de bijbehorende wettelijke grondslagen, de aangevoerde rechtvaardigingen, de betrokken personen en het soort informatie dat wordt gevraagd (naam en voornamen, geboortedatum, nationaliteit, hoofdverblijfplaats, inschrijving op de kiezerslijst en rijksregisternummer) vermeld. Voor elke gegevenscategorie wordt de evenredigheid tussen het nagestreefde doeleinde en de gevraagde toegang onderzocht. In dit geval heeft de autoriteit toegang verleend tot alle opgesomde informatie, met uitzondering van het rijksregisternummer, dat zij overdreven en overbodig achtte in het licht van het vermelde doel.

Andere machtigingen in verband met burgerparticipatie zijn een [verzoek van de Kamer](#) in verband met bij haar ingediende verzoekschriften (ingewilligd) en een [verzoek van de vereniging 'Reboot Democracy'](#) om een loting te organiseren, dat werd geweigerd bij gebrek aan voldoende wettelijke grondslag. Om het belang van de wettelijke grondslag voor een verzoek te begrijpen, kunnen we het verzoek van het Waals Parlement van 2022 vergelijken met [het vorige verzoek dat in 2021 werd ingediend](#) en waarvan de motivering vergelijkbaar was, maar dat werd geweigerd omdat de verzoeker (het Waals Parlement), ondanks zijn status als overheidsinstantie, niet bevoegd was op grond van een wet, decreet of ordonnantie. Een artikel uit het reglement van het parlement kan, "aangezien het geen wet is in de formele zin, niet worden beschouwd als wettelijke grondslag" die volstaat om toegang te verlenen.

4. Ervaringen

Hier volgen enkele inspirerende voorbeelden van democratische lotingen uit België en Frankrijk.

4.1. De Burgervergadering van Parijs

De [Burgervergadering van Parijs](#) stelt een hybride procedure met twee ronden voor. Het doel is om de willekeur te wege te nemen om de vertegenwoordiging te verbeteren. De gebruikte criteria zijn gender, leeftijd, opleidingsniveau en de arrondissementen in Parijs. De extra werving is bedoeld voor buitenlandse inwoners en minderjarigen van 16 jaar en ouder.

De gemeentelijke diensten verrichtten een eerste willekeurige trekking uit het kiezersregister. 10.000 Parijzenaars ontvingen een brief waarin ze werden uitgenodigd om hun interesse in deelname aan het initiatief kenbaar te maken.

Voor de extra werving werd de lijst met houders van de [Parijse burgerpas](#) gebruikt om jongeren van 16 en 17 jaar in de loting op te nemen. Daarnaast is er een [oproep gedaan voor vrijwilligers](#) om inwoners van buiten de Europese Unie te bereiken. Van de ongeveer honderd plaatsen waren er vijf gereserveerd voor 16- tot 18-jarigen en vijftien voor inwoners van de stad die geen onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie.

Een tweede loting met de gekozen weging werd georganiseerd met degenen die belangstelling hadden getoond om deel te nemen, om een vergadering te vormen die de criteria van gendergelijkheid, diversiteit van leeftijdsgroepen en sociale klassen, en geografische spreiding respecteerde.

4.2. De Burgerconventie over het levenseinde

In Frankrijk werkte de [Burgerconventie over het levenseinde](#) samen met de vereniging [ATD Quart Monde](#) om acht van haar leden te laten toetreden.

Bij het ontwerp van die burgervergadering werd de eerste loting gedaan uit lijsten van telefonische abonnees, aan de hand van selectiecriteria.

De organisatoren realiseerden zich echter dat die methode *mensen in zeer preciaire situaties niet zou bereiken en dat er andere kanalen moesten worden ingezet*. ATD Quart Monde vormde de tussenschakel om acht vrouwen, activistes of vrouwen die dicht bij de beweging staan, de kans te geven deel te nemen aan de denkoefening. Er is echter nog een lange weg te gaan voordat die kansarme mensen echt betrokken zijn bij de Burgerconventie.

4.3. De Burgeragora voor een rechtvaardige transitie

De [Burgeragora voor een rechtvaardige transitie](#) bracht 65 mensen van 16 jaar en ouder uit heel België samen, die de diversiteit van de bevolking zo goed mogelijk vertegenwoordigden.

Er werd bijzondere aandacht besteed aan **de meest kwetsbaren personen**, onder meer mensen die in armoede leven of mensen met een handicap. Van de in totaal vijfenzeventig deelnemers werden er een tiental geworven via lokale verenigingen die met kansarme groepen werken, om de gestratificeerde loting te voltooien en te corrigeren.

De betrokkenheid van de burgers, in het bijzonder de meest kwetsbaren, had tot doel het debat over een rechtvaardige transitie te democratiseren, te populariseren en te politiseren door de realiteit uit het veld en de dagelijks ondervonden moeilijkheden en behoeften naar voren te brengen. .

4.4. Vergadering van de Inwoners van Oudergem

De [Vergadering van de Inwoners van Oudergem](#) bestaat uit 100 inwoners die voor een termijn van twee jaar, in 2020 en 2022, bij loting zijn aangeduid. Die loting gebeurt in twee fasen: een eerste keer volledig willekeurig en een tweede keer op basis van de sociaal-demografische gegevens van het [Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse](#) (BISA).

Voor deze eerste termijn van twee jaar (2022-2023) is het gemeentelijk grondgebied voor de samenstelling van de burgervergadering opgedeeld in tien historische wijken. Elk van die wijken telt tien gelote vertegenwoordigers. Ze vormen een Wijkvergadering om de diversiteit van de bevolking in hun wijk te vertegenwoordigen. De tien vertegenwoordigers van die tien wijken vormen samen de Vergadering van de Inwoners van Oudergem.

In een [videopresentatie](#) wordt uitgelegd wat er allemaal komt kijken bij de loting op schaal van een gemeente in het Brussels Gewest:

4.5. De Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers

De [wet van 2 maart 2023](#), aangevuld met een voorstel tot wijziging van het reglement van 18 juli 2023, maakt het mogelijk om op initiatief van de [Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers](#) gemengde commissies of burgerpanels te organiseren via loting.

De procedure voor de loting, die in de wet is vastgelegd, is als volgt:

- ➔ Eerst sturen de diensten van het Rijksregister een uitnodigingsbrief voor de deelname aan een willekeurige steekproef uit iedereen die aan een aantal voorwaarden voldoet (nationaliteit, woonplaats, meerderjarigheid, kiesrecht en geen politiek mandaat). De Kamer van volksvertegenwoordigers bepaalt de grootte van die steekproef volgens de volgende formule:
 - *bevolking van België / in totaal aantal te loten personen = specifieke deler ;*
 - *bevolking per provincie (inclusief Brussel-Hoofdstad) / specifieke deler = aantal te loten personen per provincie.*
- ➔ Personen die de uitnodiging willen aanvaarden, sturen een schriftelijk of elektronisch antwoord van aanvaarding. Dat antwoord bevat de informatie die nodig is voor een tweede loting om een diverse groep te vormen: (1) naam, (2) geslacht, (3) leeftijd, (4) woonplaats, (5) onderwijsniveau, (6) al dan niet uitoefenen van een mandaat, ambt of functie, (7) taal (voor Brussel-Hoofdstad).

- Om het panel of de commissie samen te stellen, worden die variabelen uitgesplitst door de ratio's te vergelijken met [de meest recente door Statbel gemeten statistische spreiding](#):
- geslacht (gender): vrouwen / mannen;
 - leeftijd: 18-40 jaar / 41-64 jaar / 65 jaar en ouder;
 - onderwijsniveau (of gelijkwaardige ervaring): laag (van lager dan lager onderwijs tot lager secundair onderwijs, [Internationale Standaard Classificatie voor opleidingen \(ISCED\)](#) 0 tot 2) / midden (van hoger secundair onderwijs tot post-secundair niet tertiair onderwijs, ISCED 3 tot 4) / hoog (van kortecyclus-studies op tertiair niveau tot doctoraat, ISCED 5 tot 8);
 - taal: Frans / Nederlands / Duits (provincie Luik).

4.6. De Burgerraad voor het klimaat

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gebruikte de [Burgerraad voor het klimaat \(BRK\)](#) een willekeurige loting in twee fasen, met een mailing per post en het opstellen van een lijst van potentiële deelnemers, willekeurig geloot volgens socio-demografische criteria.

Voor de tweede editie werden een partnerschap met het [Forum des Jeunes](#) en een specifieke communicatiecampagne opgezet om meer mensen tussen 16 en 25 jaar te bereiken.

In een gezamenlijk interview haalden de [BRK-facilitators](#) aan dat ze ook spelers die op het terrein met mensen in kwetsbare situaties werken hebben benaderd om de Raad bij hun doelgroep kenbaar te maken. Ze wijzen er ook op dat de wervingsmethode nog niet optimaal is, om één eenvoudige reden: "Op dit moment gebeurt de loting nog op basis van adressen. Eén brief wordt dus vaak uitgedeeld voor een blok van bijvoorbeeld 15 flats, waar telkens een huishouden van vier mensen woont. Vaak is het iemand die al interesse heeft in het initiatief of het onderwerp die besluit om de brief te beantwoorden..." Het gebruik van het Rijksregister zou het mogelijk maken om uitnodigingen op naam uit te sturen die de zin om mee te doen vergroten en minder discriminerend zijn. Ze concluderen daarom samen dat: "de loting één wervingsmethode is, maar dat het nuttig zou zijn om ze aan te vullen met andere methodes om bepaalde groepen te bereiken".

5. Om meer te weten

5.1. Gidsen en tutorials

- FIDE (2022) : « [Organising a democratic lottery](#) ».
- DemoCurieux (blog), « [Les modalités pratiques d'un tirage au sort](#) ».
- MASSLBP (2017) : « [How to run a Civic Lottery: Designing fair selection mechanisms for deliberative public processes](#) ».
- Allianz Vielfältige Demokratie (2018): « [Citizens Participation Using Sortition. A practical guide to using random selection to guarantee diverse democratic participation](#) ».
- DemNext, "[The sortition process: Selection by lottery and stratification.](#)"

5.2. Wetenschappelijke artikelen over het hedendaagse gebruik van loting in de politiek

- ABBAS Nabila, SINTOMER Yves, « Les trois imaginaires contemporains du tirage au sort en politique : démocratie délibérative, démocratie antipolitique ou démocratie radicale ? », *Raisons politiques*, 2021/2 (n°82), p. 33-54. DOI : 10.3917/rai.082.0033.
- BACHIR Myriam, LEFEBVRE Rémi, « La fabrique des publics de la participation : l'aléatoire et l'obligatoire dans la constitution des conseils citoyens à Amiens et Lille », *Participations*, 2019/2 (n°24), p. 167-194. DOI : 10.3917/parti.024.0167.
- COURANT Dimitri, SINTOMER Yves, « Le tirage au sort au XXIe siècle. Actualité de l'expérimentation démocratique », *Participations*, 2019/1 (n°23), p. 5-32. DOI : 10.3917/parti.023.0005.
- FOURNIAU Jean-Michel, « La sélection des mini-publics entre tirage au sort, motivation et disponibilité », *Participations*, 2019/HS (Hors-Série), p. 373-400. DOI : 10.3917/parti.hs01.0373.
- GASTIL, John, & WRIGHT, Erik Olin (Eds.). (2019). *Legislature by lot: Transformative designs for deliberative governance*. Verso.
- LANDEMORE, Hélène. (2020). *Open Democracy: Reinventing Popular Rule for the Twenty-First Century*. Princeton University Press.
- SINTOMER, Yves. (2023). *The government of chance: Sortition and democracy from Athens to the present* (S.-L. Raillard & P. Camiller, Trans.). Cambridge University Press.
- TALPIN Julien, « Le tirage au sort démocratise-t-il la démocratie ? », *Participations*, 2019/HS (Hors-Série), p. 453-473. DOI : 10.3917/parti.hs01.0453.

